

In the evening the Gipsy
 On the Concerta bouw
 full of women in furs
 On the banks of Amsterdam
 A chess board sat on the
 Schubert's Klavier

Hanneke Eggels

Hanneke Eggels Nieuwsbrief – april 2021

De filosoof en de vluchteling

Is de eerste een slenteraar in de marge van het leven, de tweede een ploeterende wandelaar uit lijfsbehoud die onder het wiel van de geschiedenis kwam. In de maand van de filosofie hier enkele overwegingen.

bez

Tussen mijn filosofieboeken staan er 3 over het existentialisme uit de bibliotheek van Mr.Drs. Wies Eggels. Ik herinner me mijn geëmancipeerde lievelingstante ‘met twee titels’ als directeur van het opvangcentrum voor gevluchte Hongaren in 1956 in Ootmarsum.

Toen ik 10 jaar was kregen wij daarom als opvang een Hongaars gezin op bezoek in ons Amsterdamse appartement Communicatie met handen en voeten, veel vriendelijk lachen en Duits. Niet alleen vanwege hun Fins-Oeigrische taal (andere taalstam dan ons Gotisch) vond ik ze exotisch.

Het televisieprogramma ‘Andere Tijden’ bereidt momenteel een programma voor over het Hongaarse opvangkamp Ootmarsum, waarvoor mij om informatie over Wies Eggels werd gevraagd.

Afb.: Lajos Szalai (1909-20) volgens Picasso de grootste tekenkunstenaar van de 20^e eeuw. Tekening uit collectie van het Szalai Museum te Miskolc, Hongarije. Hoogtepunten zijn zijn antioorlogstekeningen Hier ‘Europa’ (1950). Gezien tijdens tentoonstelling Galerie Zichi, Leiden, 1994.

De lachende muze

Filosoferen en compassie met vluchtelingen loopt als een estafette door onze familie. Het ‘geestige’ denken over vrijheid zit in onze genen.

Maar het is de vraag of een studie filosofie zoals de wetenschap haar behandelt, voor een schrijver een zothed is. Enfin, Er is niets zo intimiderend voor iemand die zelf gedichten schrijft, als te spreken over filosofen en dichters. De kennis is ondanks je jarenlange studie meestal veel geringer dan je denkt. Wat je horizon vernieuwt, bereikt je in confrontatie met de praktijk en anders met veel vertraging. Hoe vaak wordt ook een auteur of filosoof miskend, weer gevierd, vergeten en weer opgepoetst!

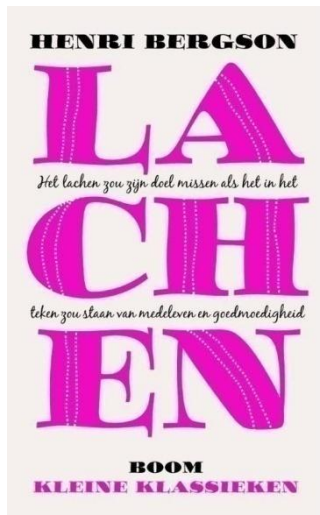
Voor de non-profitstichting De Literaire Salon organiseerde ik in 1994 in Amsterdam het congres 'De lachende muze' in de Berlagezaal van De Beurs van Berlage Amsterdam. Het onderwerp 'Zothed' ligt mij na aan het hart, dus opende ik het congres over filosofie en literatuur met een lezing over **Erasmus' Lof der Zothed'**

Zie: <https://www.mdnl.nl/?p=7551>

Ook was de redactie geïnspireerd door 'Le rire' – 'Het lachen' van de Nobellaureaat, de Franse filosoof **Henri Bergson**.

"Lachen", zegt deze, "is een middel tot tuchtiging; het is helemaal niet iets van welwillende aard; integendeel, het vergeldt kwaad met kwaad"(In: *Het lachen*, 1900) Volgens Bergson is iets komisch als een levend organisme iets van een automaat krijgt. Deze even simpele als plausibele stelling werkt hij uit in het invloedrijke essay '*Het lachen*'. In het jurirapport van het Nobelcomité staat: "In *Le Rire* (1900) [*Laughter*], Bergson provided a theory of comedy of greatest interest to the literary critic, and established its place in a survey of aesthetics and the philosophy of art. "

Henri Bergson (1859-1941) kreeg de Nobelprijs Literatuur Essai in 1927 'als erkenning van zijn rijke en bezielende ideeën en het groot vakmanschap waarmee hij deze heeft gepresenteerd.'

Een Nederlandse filosoof **Jan Bor** had mij in de vermaarde Amsterdamse kunstenaarssociëteit Arti op Bergson gewezen en werd een van de inleiders, andere sprekers waren **Herman Koch** over Jiskefet en de voorzitter van stichting De Literaire Salon **Huib Drion** over **P.G. Wodehouse**. Het lachen was niet van de lucht...

Afb. onder: De Beurs van Berlage 1994 congres De Literaire Salon 'De lachende muze' in Berlagezaal.

'Filosofie zou men eigenlijk moeten dichten' (L. Wittgenstein)

Hoe lees je eigenlijk een filosofisch *gedicht*? In twee 'Zomerscholen voor Poëzie' in de Internationale School voor Wijsbegeerte in Leusden wijdden wij als dichters en filosofen daar al wandelend een week aan. Wij behandelen een filosofisch gedicht in zijn binnen- en buitenwereld, de intertextualiteit. Bijvoorbeeld de wegens het nazi-regime uit Duitsland gevluchte **Leonore Sachs** die zich in een filosofisch gedicht richt op een jongen (en de jeugd 'Aan jullie, die het nieuwe huis bouwen') zonder levenskompas die afstand nam van de burgerlijkheid van eerdere generaties en in gevecht gaat met alle hemellichten:

Van de schommelstoelen
Van huiselijk geworden geslachten
Zet hij zich af

Buiten zichzelf geraakt
Met de vuurhelm
Verwondt hij de nacht.

Uit: 'Ohne Kompaß', 1957, p. 55.

In 1966 werd **Nelly Sachs**, tezamen met de [Israëlische](#) schrijver [Shmuel Yosef Agnon](#), de Nobelprijs voor Literatuur toegekend, bij wijze van erkenning van haar bijdrage aan de naoorlogse joodse literatuur, omdat zij de problematiek van de ballingschap en vervolging op pregnante wijze schildert..

Stad van vluchtelingen

Leiden staat sinds de zeventiende eeuw bekend als Stad van Vluchtelingen. Enige Hongaarse vluchtelingen organiseerden in 1993 in de Stadgehoorzaal een herdenkingsavond waarbij ik de eer had een gedicht te dragen van de uit Rusland gevluchte Nobellaureaat Josef Brodski en mijn eigen gedicht 'Leidse Zomer'. Het vaktijdschrift van de Faculteit der Wijsbegeerte Leiden nam mijn filosofische gedicht 'Leidse zomer' op als praktijkvoorbeeld. In: *Thauma*. Faculteit der Wijsbegeerte 2, 2005/2006

Leidse zomer

de stad van clair-obscur
laat verre stappen duren
ontheemden
met vreemde wangen
slenteren langs het slijk
van de stille rivier

als een vreemde gast
loop jij hier, Prometheus
een groot vuur
dat naar huis verlangt
in de leegte van een eenzaam uur

© Hanneke Eggels

Aantekeningen: Vertaald in het Russisch, Duits en Perzisch. Leiden is geboorteplaats van Rembrandt van Rijn, 'De stad van Clair-obscur'. Prometheus: in de Griekse mythen een van de Titanen. Hij vormde de mens uit slijk en voorzag hem van vuur (symbool van de beschaving) dat hij Zeus ontstal en bracht dat verborgen in een rietstengel op aarde en leerde het de mens gebruiken. Ontheemden met vreemde wangen = vluchtelingen. Stille rivier: Oude en Nieuwe Rijn, Leiden

In: Sluier van Europa. Van Spijk 2002, p. 37.

In: Mir. (Ne.-Ru.). Van Spijk, 2003, p. 29.

In: Charta (Ne.-Du.). Cour de Culture 2012

Een ander 'praktisch' voorbeeld van filosofische relevantie staat hieronder in commentaar bij een gedicht van **Hölderlin**. (In: 'Thauma' van de Faculteit der Wijsbegeerte van de Universiteit Leiden, nr. 1, 2006/2007).

REACTIE OP 'DE FILOSOFISCHE RELEVANTIE VAN HÖLDERLIN'

Hanneke Eggels

Aan de Thaumazedactie,

Hölderlins' *Wierfte des Lebens!*

*Was geben Wirren haengt
Und will mit wilden Reizen
Das Land in den See!*

wekt de blyvreemdang op van Thaumazedacteur Klaassen. "Peren zijn over het algemeen rijp in de herfst, terwijl rozen in de zomer bloeien. Het zal de barische Hölderlin niet meevallen zijn een ciland te vinden met tegelijkertijd gele peren en bloeiende rozen," schrijft zij.

Het is elke augustusavond - de maand van de wilde rozen en lweeperen - heerlijk om vanaf het terras van mijn koetshuis de postduif horens met grote gele peren te zien en de geur ervan op te snemen. De lweeperen, de vruchten van de adel, waar onze baronesse jam van maakt, en die ook wel op 17e eeuwse

panelen van Adriaan Cozzre te herinneren zijn, zijn voor ons berezede dichter als Hölderlin - vertrouwd met adellijke heilvingen - gewoonged. Hölderlin schraaf dus precies op wat hij zag.

Paarden... en zwermen hebben, als edele dieren Heofden, geen koppen. Hölderlin's waelsche want 'ik in de wantt bloemen en zonteschijn vanhen moet halen is een wrodsche weekklact, hier meer en niet minder.

Als te een gedicht wilt interpretieren moet te gewoon goed lezen en afkanten op de hoogte raan van de tateksnude zontepromies. Zoals dus in het geval van de grote gele peren, de lweeperen dus.

Met vriendelijke groet,

Hanneke Eggels
www.eggels.com

ENKELE MINDER BEKENDE WERKEN VAN BERUCHEDE FILOSOFEN...

Coen Zimmorman

- *Symposium Spotlight: Enkele minder bekende werken van beruchte filosofen...*

Eine freie Haut

ik ben geen wetenschapsfilosoof, als denker een dwaallicht, een slenteraar, maar in een zelfportret in de marge van mijn ... verjaardag in april durfde ik wel mijn levenspad te schetsen uit mijn daden en

existentiële keuzes. Ik geloof als existentialist wandelend, dat je (in principe) de mogelijkheid hebt om van je leven een kunstwerk te maken – kunstenaar te zijn van je leven.

Afb.: W.F.Hermans in Parijs: De onversleten Wandelaar. Uitg.: Burgersdijk&Niermans, jaarwisseling 1995.

Als dichter ben ik lid van PEN, een internationale organisatie van schrijvers die opkomt voor omwille van het vrije woord onderdrukte, gevluchte en gevangengenomen schrijvers.

Foto: Weimar, bezoek aan het Nietzsche Archiv, 2005

Agenda:

‘Leidse Zomer’, het gedicht over vluchtelingen, ‘ontheemden met vreemde wangen’ is ook in het Duits vertaald en wordt geëxposeerd in Duitsland tijdens ‘**Eine freie Haut**’, een tweetalige tentoonstelling van mijn gedichten over mensenrechten.

Vernissage 13 februari 2022 in de Kultursaal in de Burg in Brueggen (D).

Het project **Eine freie Haut** wordt mede mogelijk gemaakt en gesubsidieerd door de Europese Unie.

www.deutschland-nederland.eu

Steuntje in de rug? Donaties: bankrekening: NL98ABNA0521072514 inzake Cour de Culture (o.v.v.Donatie+emailadres). Doneer 15,- p.j. als abonnee op de maandelijkse nieuwsbrief. Veel leesplezier! **Hanneke Eggels-www.eggels.com**

